

Всеукраїнський конкурс на кращу студентську наукову роботу
2018/2019 навчального року

Шифр: «Подолання бідності»

Тема роботи: «Подолання бідності в Україні: стан та її оцінка»

Напрямок: «Фінанси і кредит»

ВІДГУК

на конкурсну роботу на тему «Подолання бідності в Україні: стан та її оцінка».

У науковій роботі досліджено стан, причини та ризики бідності в Україні, їх наслідки та обґрунтуванні шляхи вирішення даної проблеми.

Актуальність дослідження зумовлена стрімким зниження рівня життя переважної частини населення України, що є причиною дестабілізації політичної та соціально- економічної ситуації в країні.

Наукова новизна роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад і прикладних рекомендацій щодо оптимізації бідності в Україні.

Практична значущість одержаних результатів полягає у застосуванні кореляційно-регресійного аналізу, що дає змогу оцінити рівень та здійснити прогноз витрат домогосподарств.

В роботі визначені теоретичні основи бідності як соціального явища, досліджені основні показники, що характеризують рівень життя населення України за 2010 – 2017 рр., запропоновані заходи подолання бідності в Україні: відновлення виробництва та стимулювання економічного зростання; сприяння зайнятості населення та розвитку ринку праці; удосконалення механізму оплати праці та соціального діалогу як основних чинників створення умов для гідної праці; розвиток системи соціального страхування; удосконалення пенсійної системи; реформування системи соціального захисту; соціальна підтримка сімей, дітей та молоді; поліпшення медичного обслуговування населення.

Робота виконана самостійно, в рамках держбюджетної теми НДР № 05315 «Економічні реформи в Україні та їх вплив на фінансово – кредитні відносини». Оpubлікована стаття на тему «Подолання бідності в Україні» в збірнику наукових праць «Економічний простір» № 132 та представлена доповідь на науковій конференції на тему «Кореляційно-регресійний аналіз доходів та витрат

АНОТАЦІЯ

наукової роботи під шифром "Подолання бідності".

Наукова робота: 30 с., 11 додатків, 19 джерел.

Дослідження базується на використанні порівняльно-описового методу, аналітичного аналізу, статистичних методів.

Актуальність дослідження зумовлена нерівностями, які посилюють відчуття знедоленості, що супроводжує людей протягом усього їхнього життя і передається з покоління в покоління.

Метою роботи є аналіз стану, причин та ризиків бідності в Україні, їх наслідків і обґрунтування шляхів вирішення даної проблеми.

Для досягнення вказаної мети визначено такі завдання: дослідити теоретичні основи бідності як соціального явища; дослідити сукупні доходи та сукупні витрати домогосподарств України; проаналізувати життєвий рівень та диференціацію грошових доходів домогосподарств України у 2010-2017 рр.; запропонувати заходи подолання бідності в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в дослідженні диференціації доходів населення методом розрахунку коефіцієнта Джині та розробленні теоретико-методичних засад і прикладних рекомендацій щодо оптимізації бідності в Україні.

Практична цінність одержаних результатів полягає у застосуванні кореляційно-регресійного аналізу, що дає змогу оцінити рівень та здійснити прогноз витрат домогосподарств.

Наукова робота складається з трьох розділів. Досліджено теоретичні основи бідності в Україні, проведено регресійно-кореляційний аналіз. Опублікована стаття на тему «Подолання бідності в Україні» в збірнику наукових праць «Економічний простір» № 132 та представлена доповідь на науковій конференції на тему «Кореляційно-регресійний аналіз доходів та витрат домогосподарств».

БІДНІСТЬ, СУКУПНІ ВИТРАТИ, СУКУПНІ РЕСУРСИ, ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ, РІВЕНЬ ЖИТТЯ.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БІДНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА.....	7
1.1. Бідність як соціальна проблема людства.....	7
1.2. Характеристика бідності та показники її вимірювання	9
1.3.Вплив бідності на процеси макроекономічного розвитку.....	11
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА 2010 – 2017 РР.....	14
2.1.Характеристика сукупних доходів домогосподарств.....	14
2.2.Характеристика сукупних витрат домогосподарств України.....	16
2.3. Аналіз життєвого рівня населення та динаміка зміни розміру прожиткового мінімуму за 2010-2017 рр.....	17
2.4. Аналіз нерівномірності розподілу домогосподарств України за рівнем середньодушових доходів.....	20
РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ.....	23
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	33

ВСТУП

Однією з найгостріших соціально-економічних проблем, зумовлених трансформаційними процесами в економіці України, є низький рівень життя населення. Населення країни є неоднорідним за потребами та можливостями їх задоволення. Як наслідок, наявне поглиблення диспропорцій у людському розвитку, між багатими і бідними, чоловіками і жінками, містом і селом, регіонами і країнами тощо.

Актуальність дослідження зумовлена нерівностями, які посилюють відчуття знедоленості, що супроводжує людей протягом усього їхнього життя і передається з покоління в покоління. Саме тому час від часу загострюються суперечності між різними верствами населення, що є причиною дестабілізації політичної та соціально-економічної ситуації в країні.

Питання підвищення рівня добробуту населення України дедалі набуває більш принципового значення. Теоретичні положення щодо рівня та якості життя населення висвітлено у працях таких учених, як І. Гукалова, Д. Карамішев, М. Кизим, Е. Лібанова, Л. Ноздріна, І. Проніна, Л. Сисак, О. Стожок, О. Тридід, Ф. Узунов та ін. Значний внесок у дослідження теоретичних та практичних аспектів життєвого рівня населення в перехідний період в Україні здійснили А.В. Базилюк, Д.П. Богиня, І.К. Бондар, О.С. Власюк, В.М. Геєць, О.М. Гладун, Т.М. Кір'ян, В.С. Крисаченко, М.Т. Степико, С.І. Пирожков, А.П. Ревенко, Л.М. Черенько, В.С. Шишкін та інші.

Метою дослідження є аналіз стану, причин та ризиків бідності в Україні, їх наслідків і обґрунтування шляхів вирішення даної проблеми.

Об'єкт роботи – диходи та витрати домогосподарств України.

Дослідження виконано з використанням порівняльно-описового методу, аналітичного аналізу, статистичних методів.

Реалізація поставленої мети обумовила такі завдання дослідження:

- дослідити теоретичні основи бідності як соціального явища;
- дослідити сукупні доходи та сукупні витрати домогосподарств України;
- проаналізувати життєвий рівень населення та динаміку зміни розміру прожиткового мінімуму за 2010-2017 рр.;
- знайти заходи подолання бідності в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в дослідженні диференціації доходів населення методом розрахунку коефіцієнта Джині та розробленні теоретико-методичних засад і прикладних рекомендацій щодо оптимізації бідності в Україні.

Практична цінність одержаних результатів полягає у застосуванні кореляційно-регресійного аналізу, що дає змогу оцінити рівень та здійснити прогноз витрат домогосподарств.

Наукова робота складається з трьох розділів. Досліджено теоретичні основи бідності в Україні, проведено аналіз доходів та витрат домогосподарств України, їх диференціація, проведено регресійно-кореляційний аналіз, розроблено прогноз розмірів витрат домогосподарств у моделі парної регресії.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БІДНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

1.1. Бідність як соціальна проблема людства

Бідність – це такий стан індивіда, за якого той потерпає від недостатності власних накопичених благ, поточних доходів і доступних кредитних ресурсів, достатніх для задоволення його фізіологічних потреб – може вразити практично будь-яку особу, проте ймовірність цього залежить від способу життя, а також уміння використати наявний суспільний статус, освіту, професійні навички тощо за тих чи інших життєвих обставин; середній клас – сукупність досить успішних особистостей, які володіють значною кількістю ресурсів, навичками та вміннями, що використовуються ними для задоволення не лише власних потреб, а й для розбудови громадянського суспільства й поліпшення соціально-економічної ситуації в країні [1, с.24].

Бідність в Україні має наступні національні характеристики:

- низький рівень життя населення в цілому;
- поширення бідності серед працюючих громадян;
- значне майнове розшарування населення;
- висока питома вага людей, що відносять себе до бідних.

Основними причинами того, що значна частина населення України вважає себе бідними, безперечно, є загальний низький рівень життя населення України і масштабна бідність, визначена за об'єктивними критеріями. Але значні (майже двократні) розбіжності рівнів бідності, визначених за об'єктивними і суб'єктивними критеріями, потребують пояснення.

По-перше, формування відкритого майнового розшарування і утворення нечисленного прошарку багатих людей супроводжувалась у нас появою дорогих магазинів, предметів розкоші, дорогих автомобілів, заміських котеджів тощо. Завдяки рекламі саме спосіб життя цих верств населення почав формувати нові життєві стандарти. Численні групи населення мимоволі по-

чали звіряти свій реальний рівень життя зі сформованими стандартами і відповідно оцінювати його як дуже низький.

По-друге, зниження рівня життя переважної частини населення України протягом тривалого періоду часу закономірно формувало низькі самооцінки, а підвищення реальних доходів протягом останніх років далеко не компенсувало втрат попередніх років. Зниження легальних доходів тільки частково компенсувалося формуванням у значної частини населення працездатного віку незареєстрованих надходжень [2].

Можна виділити декілька груп населення, що підпадають під ризик опинитися в групі бідних:

- бідність родин з дітьми. Низький рівень оплати праці не завжди дозволяє навіть обом працюючим батькам забезпечити прийнятний (за низькими національними стандартами) рівень життя своїм неповнолітнім дітям.

- бідність безробітних. Надзвичайно сильним чинником ризику бідності (що виглядає цілком закономірним) є безробіття, яке залишається в Україні на досить високому рівні [3].

- бідність пенсіонерів є результатом впливу кількох чинників: низьких зарплат, високого рівня безробіття та тінізації економіки, високого демоекономічного навантаження (співвідношення чисельностей осіб пенсійного та працездатного віку) [5].

- бідність працюючих. В Україні бідність дуже часто спіткає осіб, не просто достатньо освічених і кваліфікованих, а й працюючих, до того ж у режимі повної зайнятості [4]. Зберігаються значні борги по виплаті заробітної плати. Кількість працівників економічно активних підприємств, яким вчасно не виплачено заробітну плату, 3,7% від загальної кількості штатних працівників [4].

Згідно з міжнародними стандартами визначають такі види бідності:

- ендемічна – масова бідність, обумовлена недостатніми масштабами розвитку економіки, що не дозволяє забезпечити нормальний рівень життя населення країни.

- локальна – бідність окремих соціально-демографічних груп населення, деяких географічних районів та окремих домогосподарств або осіб;
- хронічна – стан, за якого однакові верстви населення, географічні райони, окремі домогосподарства або особи знаходяться за межею бідності більше одного року;
- епізодична – бідність, що має одноразовий характер у короткостроковому періоді (затримка виплати заробітних плат) [15, с. 263].

Бідність — неможливість підтримувати мінімальний рівень споживання, що визначається на основі фізіологічних, соціальних і культурно зумовлених нормативів. Відмінність у цих визначеннях, по суті, полягає в тому, що за першим бідними вважаються всі, хто живе нижче за певний фактичний середній стандарт суспільства, а за другим — лише ті, хто живе нижче за визначений суспільством мінімальний рівень.

1.2. Характеристика бідності та показники її вимірювання

Безпосередньо бідність є результатом відмінностей щодо матеріального становища індивідів і сімей, а тому завжди існувала й існує в усіх суспільствах, навіть у найрозвиненіших [7, с.65].

Інструментом для визначення поширеності бідності та ступеня зuboжіння населення є межа бідності. Люди вважаються бідними, якщо їхні доходи або споживання нижчі за певний рівень, що його визначають як межу бідності. Теоретично згідно з трактуванням бідності є два основних способи визначення межі бідності — нормативний та відносний (статистичний) [9, с.30].

Нормативний спосіб, за визначенням, передбачає орієнтацію на певний соціальний норматив. Для визначення межі бідності ним є прожитковий мінімум (іноді його називають мінімальним споживчим бюджетом або мінімальним споживчим кошиком). До його складу входять вартість

споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і платних послуг, достатніх для підтримання особою, сім'єю всіх соціальних зв'язків, притаманних цьому соціальному прошарку [11, с.65].

Спосіб визначення межі бідності за відносним критерієм набагато простіший. Згідно з ним вважається, що бідними є особи, чий дохід не перевищує певного відсотка від середньодушового доходу у країні. Межа бідності у світовій практиці визначається на рівні 35-50% медіанного доходу.

Крім зазначених критеріїв визначення межі бідності є кілька інших критеріїв віднесення населення до бідних, які так само застосовуються в дослідженні бідності та розробці конкретних заходів щодо допомоги бідним і запобігання цьому явищу. Зокрема, це структурно-витратний, ресурсний, системний та суб'єктивний критерії [10, с.27].

За структурно-витратним критерієм бідними визнаються сім'ї, де витрати на найбільш життєво важливі товари та послуги перевищують певний відсоток щодо сукупних витрат. Зокрема, такими витратами можуть бути витрати на харчування. За західними стандартами, якщо витрати на харчування становлять 60% сукупних витрат або більше, така сім'я вважається бідною. Іншими життєво важливими є витрати на утримання житла. В Україні цей критерій застосовується на практиці при призначенні житлових субсидій.

Ресурсні критерії ґрунтуються на економічних можливостях держави забезпечити своїм громадянам гарантії певного мінімуму засобів існування.

За системним критерієм стан бідності визначається як за доходами на душу населення, так і за показниками функціонування соціальної сфери: охорони здоров'я (середня тривалість життя, рівень дитячої смертності); освіти (охоплення дітей і молоді освітою різного рівня, середній рівень освіченості)[10, с.29].

Суб'єктивні критерії відбивають уявлення населення про власний стан.

Найуживанішими статистичними характеристиками бідності є її рівень і глибина [14, с.276].

Рівень бідності (Р) - це питома вага сімей (домогосподарств, окремих осіб), чий рівень споживання (доходів) нижчий за визначену межу бідності. Рівень бідності розраховується за формулою:

$$P = (Q/n)*100\%, \quad (1.1)$$

де Q - кількість сімей (домогосподарств, окремих осіб), які визнаються бідними згідно з одним із критеріїв; n - загальна чисельність сімей (домогосподарств, населення).

Показник рівня бідності відбиває поширеність бідності, але не дає інформації про ступінь зубожіння певних груп населення. Адже вони можуть або жити у злиднях, або, навпаки, їхні доходи наближатимуться до межі бідності. Для визначення розбіжності між доходами бідних і межею бідності застосовують такий показник, як глибина бідності.

Глибина бідності – це відхилення величини доходів (витрат) бідних від визначеної межі бідності. Цей показник визначає, наскільки середні доходи (витрати) бідного населення є нижчими від межі бідності.

1.3.Вплив бідності на процеси макроекономічного розвитку

Скорочення обсягів виробництва й відповідне зниження попиту на робочу силу обернулося зниженням зайнятості, насамперед у промисловості, будівництві та сільському господарстві, які традиційно визначали структуру ринку праці України, призвело до поширення вимушеної неповної зайнятості, зростання рівня і тривалості безробіття. У промисловості, яка колись визначала обличчя вітчизняної економіки, ці негативні процеси виявилися настільки суттєвими, що чисельність працюючих тут нині поступається чисельності само зайнятих (включаючи тих, хто працює в особистому підсобному господарстві).

Бідність сімей з дітьми. За такого рівня оплати праці навіть двоє працюючих батьків не завжди можуть забезпечити гідний (за нашими низькими національними стандартами) рівень життя своїм неповнолітнім дітям [9, с.21].

Кількість дітей до трьох років є особливо помітним фактором ризику (у середньому рівень бідності серед таких родин становить 44,1%).

Закономірно, що бідність дуже тісно пов'язана з безробіттям. Особливо небезпечне зростання так званого сімейного безробіття, характерного для малих і моно функціональних міст.

Бідність пенсіонерів. Про цю проблему говорять, мабуть, найбільше, особливо перед виборами. Справді, 96% пенсій, призначених на загальних підставах (тобто не державним службовцям, не працівникам суду чи прокуратури, не військовим . — список бажаючі можуть продовжити самостійно, ознайомившись із чинним законодавством), — нижчі від межі бідності[9,с.22].

Регіональна бідність. Впродовж останніх років відбувається посилення регіональної диференціації доходів і рівня життя населення, причому провалля між областями в частині доходів їхніх жителів поглиблюється значно швидше, ніж розрив у економічному потенціалі.

Найвищі рівні бідності характерні для південно-східних областей, де менше поширені самозайнятість і тимчасова трудова міграція, тобто там, де населення гірше адаптувалося до нових соціально-економічних умов. Трохи краща ситуація в областях із відносно високим розвитком незареєстрованого сектора економіки, включаючи особисте підсобне господарство[13, с.13].

Бідність як явище соціально-економічного характеру надає негативна дія і в короткостроковій, і в тривалій перспективі на самі різні сфери суспільного життя. При цьому можна виділити декілька основних наслідків.

Демографічні наслідки посилення бідності - значне зниження народжуваності і зростання смертності населення, підвищення рівня захворюваності і травматизму, скорочення середньої тривалості життя, що веде фактично до депопуляції і втрати національного генофонду.

Соціальними проявами бідності слід рахувати збільшення безробіття і нелегальної зайнятості, посилення криміногенної обстановки, появу актів громадянської непокори.

Економічні наслідки розповсюдження бідності в Україні пов'язані з перспективами її макроекономічного розвитку, а також інтеграції країни в міжнародну економіку як повноправного суб'єкта зовнішньоекономічних відносин[9, с.26].

Враховуючи комплексність дії і економічний масштаб наслідків зростання бідності в Україні, її слід розглядати як безпосередню загрозу національному розвитку і положенню країни на світовій економічній арені.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА 2010 – 2017 РР.

2.1. Характеристика сукупних доходів домогосподарств

Враховуючи, що за умов ринкової економіки, більшість доходів надходить у розпорядження домогосподарств у грошовому вигляді, позитивною можна вважати тенденцію зменшення частки вартості спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель, й відповідного збільшення питомої ваги грошових доходів у загальній структурі сукупних ресурсів домогосподарств, що показана у Додатку А.

Джерелами формування грошових доходів домогосподарств виступають доходи, які представляють собою частину національного доходу країни, адже домогосподарство є безпосереднім учасником суспільного виробництва, зокрема через постачання на ринок факторів виробництва, що дає змогу даному суб'єкту приймати участь у розподілі та перерозподілі національного доходу і претендувати на певну його частку.

З набуттям Україною незалежності та переходом на ринкові засади функціонування економіки, однією з складових якої є існування приватної власності, вітчизняні домогосподарства отримали змогу доповнити можливі джерела своїх грошових доходів, зокрема за рахунок доходів від власності, що проявляються у вигляді відсотків, дивідендів та ренти.

Прибуток, який отримує таке домогосподарство, є нічим іншим як поєднанням заробітної плати, відсотків за користування грошовими коштами, платнею за використання майна домогосподарства тощо. Особливістю такої форми доходу домогосподарства є складність розмежування доходів від кожного конкретного ресурсу, крім того, дохід від здійснення підприємницької

діяльності є реалізації ще одного фактору виробництва – підприємницькій здатності. Проте, у сучасних умовах дії ринкового механізму певним чином корегуються державним втручанням.

У 2011 році сукупні доходи домогосподарств склали 3853,9 гривень, що на 1,1% більше, ніж у 2010 р. У 2012 році доходи склали 4144,5 гривень, що на 7,5% більше, ніж у попередньому та на 19% більше, ніж у 2010 р. Станом на 2013 рік сукупні доходи становили 4470,5 гривень, що перевищувало показник попереднього року на 7,9% та на 28,4% - показник 2010 року. У 2014 році доходи домогосподарств склали 4563,3 гривень, що на 2,1%, ніж у попередньому та на 31% більше, ніж у 2010 році. Станом на 2015 рік сукупні доходи становили 5231,7 гривень, що на 14,6% більше, ніж у попередньому та на 50,3% більше, ніж у 2010 році. У 2016 році доходи домогосподарств становили 6238,8 гривень, що перевищувало показник попереднього року на 19,2% та на 79,2% - показник 2010 року. У 2017 році доходи склали 8165,2 гривень, що на 30,9% більше попереднього та на 134,6% більше за показник 2010 року.

Отже, можна зробити висновок, сукупні доходи домогосподарств збільшувались із року в рік. З 2010 року до 2017 зберігалася тенденція росту.

Проаналізувавши структурні зрушення, що описано у Додатку Б частки доходів від підприємницької діяльності та samozайнятості, доходів від продажу сільськогосподарської продукції, пенсії, стипендії, соціальної допомоги, наданих готівкою, вартості спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель, пільг безготівкових на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку та інших надходжень зменшились станом на 2017 рік у порівнянні з 2010. А частки оплати праці, грошової допомоги від родичів, інших осіб та інших грошових доходів та пільг та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива зросли.

2.2.Характеристика сукупних витрат домогосподарств України

Сукупні витрати – складаються з суми споживчих та неспоживчих сукупних витрат. Сукупні витрати включають фактично сплачені грошові витрати домогосподарства, вартість натуральних надходжень, суми пільг та безготівкових субсидій. Оцінка натуральних надходжень здійснюється за середніми цінами купівлі відповідних товарів. Сукупні витрати домогосподарств подано у вигляді таблиці у Додатку В.

Споживчі сукупні витрати складаються з грошових витрат, а також – вартості спожитих домогосподарством продовольчих товарів, отриманих з особистого підсобного господарства та в порядку самозаготівель або подарованих родичами та іншими особами, суми отриманих пільг та безготівкових субсидій на оплату житла, комунальних продуктів та послуг, суми пільг на оплату телефону, проїзду у транспорті, туристичних послуг, путівок для лікування, оздоровлення та відпочинку, на оплату ліків, вітамінів, інших аптекарських товарів, медичних послуг.

Неспоживчі сукупні витрати складаються з грошових та негрошових витрат домогосподарства на допомогу родичам та іншим особам, витрат на купівлю нерухомості, на капітальний ремонт, будівництво житла та господарських будівель.

Якщо споживання розглядати як процес придбання та використання придбаних товарів та послуг з метою забезпечення належних умов функціонування членів домогосподарства, то витрати на споживання доцільно представити як суму грошових платежів, що їх здійснює домогосподарство за отримані товари та послуги з метою забезпечення належних умов функціонування членів домогосподарства.

У 2011 році сукупні витрати домогосподарств склали 3458,0 гривень, що на 12,3% більше, ніж у 2010 р. У 2012 році витрати склали 3592,1 гривень, що на 3,9% більше, ніж у попередньому та на 16,9% більше, ніж у 2010 р. Станом

на 2013 рік сукупні витрати становили 3820,3 гривень, що перевищувало показник попереднього року на 6,4 % та на 24,3% - показник 2010 року. У 2014 році витрати домогосподарств склали 4048,9 гривень, що на 6 %, ніж у попередньому та на 31,7% більше, ніж у 2010 році. Станом на 2015 рік сукупні витрати становили 4952,0 гривень, що на 22,3 % більше, ніж у попередньому та на 61,1 % більше, ніж у 2010 році. У 2016 році витрати домогосподарств становили 5720,4 гривень, що перевищувало показник попереднього року на 15,5 % та на 86,1 % - показник 2010 року. У 2017 році витрати 7139,4 гривень, що на 24,8% більше показника попереднього та на 132,3% від 2010 року.

Проаналізувавши структуру сукупних витрат домогосподарств, можна дійти висновку, що найбільша частка належить витратам на споживання, проте необхідно відзначити загальну тенденцію до її зростання й відповідного зменшення питомої ваги неспоживчих сукупних витрат, яку показано у Додатку Г.

2.3. Аналіз життєвого рівня населення та динаміка зміни розміру прожиткового мінімуму за 2010-2017 рр.

Починаючи з 2011 року при розрахунках середньодушових показників, а також показників диференціації населення (домогосподарств) за рівнем матеріального добробуту розпочато використання шкали еквівалентності. Для забезпечення зіставності показників динамічних рядів було здійснено перерахунок даних за 2010р. з урахуванням шкали еквівалентності. Диференціація доходів населення за рівнем життя подана у Додатку Д.

Диференціація доходів — різниця в рівні доходів різних верств і груп населення, зумовлена відмінностями в оплаті праці, неоднаковим відношенням до засобів виробництва, створеного продукту, економічної та політичної влади тощо.

Прожитковий мінімум - це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості. Середньорічний розмір прожиткового мінімуму розраховується, як середньозважена величина розмірів прожиткового мінімуму, що діяли протягом звітного року.

Фактичний прожитковий мінімум - розраховується щомісяця Міністерством соціальної політики України для спостереження за динамікою рівня життя в Україні, на основі статистичних даних про рівень споживчих цін (Закону України “Про прожитковий мінімум”).

Квінтільний коефіцієнт диференціації доходів населення – співвідношення мінімального рівня доходів серед найбільш забезпечених 20% населення до максимального рівня доходів серед найменш забезпечених 20% населення, ранжованого за показником середньодушових еквівалентних доходів. Розраховується за формулою:

$$K = \frac{y_1}{y_5}, \quad (2.1)$$

де y_1 - доходи домогосподарства, яке за рядом розподілу лежить на нижній межі п'ятого квінтилію; y_5 - доходи домогосподарства, яке за рядом розподілу лежить на верхній межі першого квінтилію.

Квінтільний коефіцієнт фондів – співвідношення сумарних доходів найбільш та найменш забезпечених 20% населення, ранжованого за показником середньодушових еквівалентних доходів.

Квінтільний коефіцієнт диференціації доходів населення – співвідношення мінімального рівня доходів серед найбільш забезпечених 10% населення до максимального рівня доходів серед найменш забезпечених 10% населення, ранжованого за показником середньодушових еквівалентних доходів

Чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму за даними Додатку Д у 2017 році, порівняно з 2010 значно зменшилася. Але якщо розглядати фактичний прожитковий мінімум, то станом на 2017 рік 34,9% населення України опинилися нижче його ланки, а у 2016 році – 51,1%. Чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими фактичного прожиткового мінімуму характеризує рівень бідності у країні.

Отже, у 2014 році рівень бідності в Україні становив 16,7%. У 2015 – 51,9%, що на 35,2% більше, ніж у попередньому. У 2016 році рівень бідності становив 51,1 %, а у 2017 році знизився до 34,9%.

За даними таблиці, що наведена у Додатку Д, станом на 2017 рік квінтільний коефіцієнт диференціації доходів населення приймає значення 3,3, це означає, що 20% найбідніших сімей в Україні отримують дохід у 3,3 разів менший, ніж 20% найбагатших.

Також за даними сайту Державної служби статистики станом на 2017 рік за децильним розподілом розрив між доходами 10% найбідніших та найбагатших сімей становив 5,5 разів.

У Додатку Е наведено співвідношення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму. У даній таблиці щодо частки прожиткового мінімуму у середньомісячній заробітній платі в Україні, то спостерігається така ситуація: у 2004 році прожитковий мінімум у 1,5 раза перевищував мінімальну заробітну плату, у 2007 році їх показники практично зрівнялися. Протягом 2008 – 2013 рр. мінімальна заробітна плата не суттєво перевищує прожитковий мінімум, що свідчить про те, що ситуація в країні, хоча й не суттєво, але покращується. А у 2017 році мінімальна заробітна плата перевищує прожитковий мінімум майже у 2 рази, та в 2018 році її підвищено до 3723 гривень.

Проте, визначення мінімальної заробітної плати, це не тільки визначення мінімального рівня споживання, необхідного для робітника, але й визначення для нього мінімального рівня продуктивності праці. Тому мінімальна заробітна

плата і для робітників і для роботодавців є вагомим відправним моментом у формуванні ціни робочої сили на ринку праці. Відсутність у країні обґрунтованої величини мінімальної заробітної плати позбавляє обидві сторони трудових відносин вагомого орієнтиру в їхніх взаємовідносинах та можливості правильно організувати виробничу і трудову діяльність на підприємствах, без якої неможливий перехід до політики розвинутого зростання заробітної плати.

Згідно оновлених даних МВФ, Україна є найбіднішою країною Європи. Оновив інфографіку, яка з першого погляду показує економічну ситуацію в Україні і де ми знаходимося порівняно з іншими країнами. В новому звіті МВФ по показнику ВВП на душу населення Україну обійшла Молдова, а Україна має кращі показники за Папуа Нову Гвінею. Тепер Україні займає 134 місце в світі, 2656,01 дол США ВВП на душу населення.

За рівнем середньої заробітної плати Україна також займає останнє місце в Європі та її розмір складає 325,53 дол. США. Такой МВФ різко погіршив прогноз росту ВВП України на 2019 рік. МВФ знизив оцінку ВВП до 2,7% зі значення 3,3%, прогнозованих у квітні. Крім того, Фонд погіршив прогноз росту ВВП на 2020 рік з 4% до 3,4%, але покращив його на кінець 2018 рік до 3,5% з 3,2%.

Рівень життя є інтегральним показником розвитку суспільства. Його рівень безпосередньо залежить від рівня доходів населення і їх купівельної спроможності. Сьогодні в Україні спостерігається зниження купівельної спроможності, а від так і реальних доходів населення, що у сучасності є низькими, нижчими за прожитковий мінімум.

2.4. Аналіз нерівномірності розподілу домогосподарств України за рівнем середньодушових доходів

Закономірністю ринкової економіки є нерівність доходів, що породжує нерівність в якості життя різних соціальних груп населення.

Ринковий механізм не здатний забезпечити соціально справедливий розподіл доходів, створеного валового продукту. Несправедливий розподіл доходів — це один із "дефектів" ринкової системи, поряд з безробіттям і інфляцією.

Також нерівний розподіл має об'єктивні причини, якими є різні фізичні та розумові здібності членів суспільства, рівень освіти та професійної підготовки, нерівність володіння власністю, здатність до ризику, монополізм на ринку товарів і послуг, кількість членів родини та її віковий склад. Але основною причиною диференціації є відсутність справедливої соціальної політики держави, неспроможність профспілок захищати інтереси як працівників, так і соціально незахищених верств населення. Поляризація доходів населення призводить до соціально-економічних протиріч, що можуть закінчитися соціальним вибухом. З іншого боку, така диференціація доходів підриває стимули до праці, знижує її ефективність, відповідно знижується ефективність суспільного виробництва та знижуються темпи економічного розвитку країни [20].

Влучним показником для дослідження нерівномірності доходів населення є коефіцієнт Джині. Він встановлює ступінь відхилення фактичного обсягу розподілу доходів населення від лінії їх рівномірного розподілу. Цей коефіцієнт дає можливість чисельно оцінити ступінь нерівності: чим більше диференціація розподілу, тим більше коефіцієнт концентрації. Для рівномірного розподілу він дорівнює нулю, в умовах абсолютного нерівності — одиниці.

Коефіцієнт Джині відповідає чотирьом важливим принципам: анонімність – не має значення, хто заробляє багато, а хто мало; незалежність шкали оцінювання – при розрахунку коефіцієнта Джині не береться до уваги рівень багатства країни; незалежність від чисельності населення – не має значення, наскільки чисельним є населення країни; принцип переходу – якщо дохід переходить від багатшої людини до бідної, кінцевий розподіл є більш рівномірним.

Розраховується коефіцієнт Джині за формулою:

$$K_G = (1 - 2 * \sum_1^i d * SD) + \sum_1^i d * D, i = 1, 2, 3, \dots, N, \quad (2.2)$$

де d – частота розподілу;

D – відносна частота;

SD – відносна частота розподілу.

Розрахуємо коефіцієнт Джині для 2010-2017 рр. за розрахунковими даними, наведеними у Додатку Ж.

$$K_{G2010} = (1 - 2 * 0,522) + 0,223 = 0,18.$$

$$K_{G2011} = (1 - 2 * 0,544) + 0,248 = 0,16.$$

$$K_{G2012} = (1 - 2 * 0,459) + 0,138 = 0,22.$$

$$K_{G2013} = (1 - 2 * 0,463) + 0,136 = 0,21.$$

$$K_{G2014} = (1 - 2 * 0,565) + 0,27 = 0,14.$$

$$K_{G2015} = (1 - 2 * 0,512) + 0,179 = 0,156.$$

$$K_{G2016} = (1 - 2 * 0,496) + 0,149 = 0,157.$$

$$K_{G2017} = (1 - 2 * 0,46) + 0,102 = 0,18.$$

Отже, спираючись на наведені розрахунки, можна зробити висновок, що значення коефіцієнта Джині приймає значення в межах 0,14-0,22. Це вказує на те, що існує відносна нерівність між середньодушовими доходами домогосподарств України, але вона не є досить високою. Певної тенденції в змінах значень показника не спостерігається.

На відміну від коефіцієнта Джині в Україні, в більшості інших європейських, вищих за розвитком країн цей показник все одно вищий, але все одно Україна виглядає країною з достатньо високою економічною рівністю, що спричинено виплатою заробітної плати «в конвертах» і мінімізацією офіційного прибутку бізнесом. Причиною цього є репресивна податкова система, неадекватно високі пенсійні збори з заробітної плати та інші проблеми, які створює для приватного сектору держава.

РОЗДІЛ 3

ЗАХОДИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку міжнародної економіки стратегічною метою для всіх країн світу стало проголошення сталого людського розвитку. Тому на сьогодні для України одним з найважливіших питань є подолання бідності. Якщо декілька років тому ще точилися дискусії навколо цього питання, то сьогодні масове поширення та довготривалий характер бідності є беззаперечними та потребує негайних дій.

До найважливіших потреб людини, які найбільш чітко характеризують бідність у країні, відносяться такі: можливість вести здоровий спосіб життя, якісне медичне обслуговування, доступність якісної освіти, побутові умови для нормального життя, доступ до зайнятості у відповідності з набутою освітою і кваліфікацією. Навіть люди з однаковим доходом можуть мати різні можливості для забезпечення основних потреб життя. Так, люди з малих міст і селищ мають менший доступ до отримання якісної освіти, до якісного медичного обслуговування, комунально-побутових послуг, ніж жителі великих міст.

Отже, дослідимо залежність витрат домогосподарств від їх сукупних доходів методом кореляційно-регресійного аналізу використовуючи дані з Додатку 3.

Припустимо, що зв'язок між прибутками і витратами лінійний. Для підтвердження даного припущення побудовано поле кореляції, що представлено у Додатку И. На рисунку видно, що точки вибудовуються в деяку пряму лінію.

Для зручності подальший обчислень складено таблицю у Додатку І.

Розрахуємо параметри для рівняння парної регресії за допомогою методу найменших квадратів.

Одержали рівняння: $y = 8,4 + 0,89x$, ($a = 8,4, b = 0,89$). Таким чином, зі збільшенням доходів домогосподарств на 1 грн. витрати збільшуються на 0,89 грн.

Коефіцієнт еластичності дорівнює 0,99. Отже, зі збільшенням доходу домогосподарств на 1% витрати збільшаться на 0,99%.

Коефіцієнт кореляції дорівнює 0,991. Це вказує на те, що зв'язок між ознаками достатньо сильний.

Коефіцієнт детермінації приймає значення 0,982 і показує, що рівнянням регресії пояснюється 98,2% дисперсії результативної ознаки, а на частку інших факторів припадає лише 1,8%.

Оцінимо якість рівняння регресії в цілому за допомогою критерію Фішера. $F=537,1$, а табличне значення дорівнює 5,99. Фактичне значення критерію значно більше, ніж табличне, отже, визнається статистична значимість рівняння в цілому.

Середня помилка апроксимації дорівнює 2,5%, що говорить про високу якість рівняння регресії, тобто свідчить про правильний підбір моделі до вихідних даних.

Прогнозоване значення витрат домогосподарств при доходах рівних 5000 грн. складає 4459,98 грн. Помилка прогнозу дорівнює 134,66. Отже, довірчий інтервал: $4159,95 \leq y \leq 4760,01$.

Зобразимо на одному графіку вихідні дані й лінію регресії:

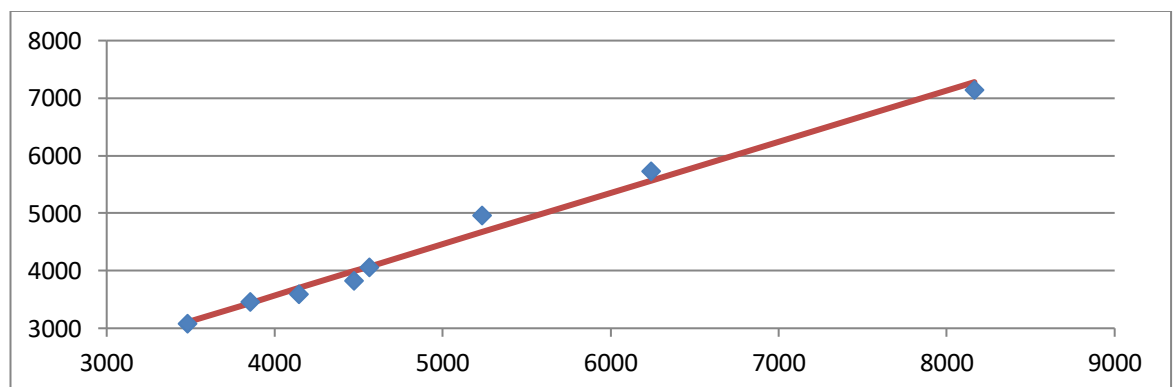

Рис. 3.1 Лінія регресії

Отже, розмір доходів прямо впливає на розмір витрат домогосподарств. Збільшення сукупних доходів домогосподарств веде за собою зростання витрат домогосподарств. Але це не означає, що підвищується рівень життя. Зі збільшенням заробітних плат збільшуються і ціни, а отже купівельна спроможність домогосподарств може залишатися незмінною або знижуватися.

Бідність неможливо уникнути чи подолати. Головне, що можна зробити, щоб бідність не стала проблемою, це посилити контроль над нею і регулювання з боку державних органів влади.

Проблему подолання бідності у нашій країні необхідно вирішувати за допомогою реалізації наступних стратегічних напрямів: підвищення зайнятості населення та розвиток ринку праці, збільшення рівня доходів від трудової діяльності, впровадження доцільних страхових принципів соціального захисту працівників, поліпшення житлових умов соціально вразливих верств населення, удосконалення системи соціального законодавства, ефективне використання бюджетних коштів і засобів спеціальних позабюджетних фондів, реалізація програми залучення міжнародних інвестицій та грантів на соціальні перспективи та заходи, здійснення моніторингу реалізації стратегічних напрямів подолання бідності.

Бідність як явище соціально-економічного характеру надає негативну дію і в короткостроковій, і в тривалій перспективі на самі різні сфери суспільного життя. При цьому виділяється декілька основних наслідків від збільшення масштабів і глибини бідності, які безпосередньо впливають на динаміку економічного розвитку України, рівень її конкурентоспроможності в глобальному економічному середовищі. Тому потрібні комплексні підходи до вирішення цієї проблеми, які повинні бути спрямовані на зменшення глибини бідності серед усіх верств населення.

Бідність – це комплексна проблема, а її подолання є довготривалим процесом. Оптимальним варіантом розв'язання цієї проблеми є поєднання активної соціальної політики, спрямованої на відновлення і зростання

зайнятості та створення умов для гідної праці, з ефективною підтримкою найуразливіших верств населення.

Розв'язання проблеми передбачається за такими напрямками:

- відновлення виробництва та стимулювання економічного зростання;
- сприяння зайнятості населення та розвитку ринку праці;
- удосконалення механізму оплати праці та соціального діалогу як основних чинників створення умов для гідної праці;
- розвиток системи соціального страхування;
- удосконалення пенсійної системи;
- реформування системи соціального захисту;
- соціальна підтримка сімей, дітей та молоді;
- поліпшення медичного обслуговування населення;
- удосконалення методологічних підходів до оцінки бідності та проведення моніторингу ефективності виконання Програми.

Питання подолання бідності у світі залишається першочерговим і регламентуються Європейською соціальною хартією, а також Цілями сталого розвитку, що схвалені на Саміті ООН на період з 2015 до 2030 року. Тому відповідно до цього Кабінет Міністрів України своїм Розпорядженням від 10.03.2016 р. № 161-р схвалив «Стратегію подолання бідності», якою визначено механізми запобігання бідності та основні завдання з вирішення цієї проблеми на період до 2020 року на виконання Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом на 2014–2017 роки [7].

Забезпечення виконання системних заходів для вирішення проблем бідності реалізується завдяки запровадженню методики багатовимірного оцінювання бідності за відносними й абсолютними критеріями та проведення моніторингу показників бідності на основі обстежень умов життя домогосподарств за методологією МОТ. У новій Стратегії подолання бідності закладено додаткові механізми та заходи для зменшення масштабів бідності,

запобігання її поширення, удосконалення методології оцінювання та моніторингу.

Реалізація Стратегії має відбуватися за такими чотирма основними напрямками:

а) розширення доступу до продуктивної зайнятості, сприяння зростанню доходів населення від зайнятості та виплат у системі державного соціального страхування для забезпечення умов гідної праці;

б) забезпечення доступу населення до послуг соціальної сфери незалежно від місця проживання, мінімізація ризиків соціального відчуження сільського населення;

в) мінімізація ризиків бідності та соціального відчуження найбільш вразливих категорій населення;

г) запобігання бідності та соціальному відчуженню серед внутрішньо переміщених осіб.

У результаті реалізації стратегії Уряд України прогнозує досягнення показників, що представлені у Додатку К. Досягнення цілей та реалізація Стратегії має ґрунтуватися на дотриманні принципів соціальної справедливості у розподілі суспільного багатства; проведення структурних економічних реформ завдяки ефективній структурній перебудові економіки; модернізації підприємств, інноваційного розвитку виробництв. Прийнята стратегія дуже містка і включає багато різних напрямків діяльності, тому потребує розроблення чітких механізмів реалізації та контролю за її виконанням, джерел фінансування в умовах децентралізації та підвищення ролі місцевого самоврядування і обов'язкового продовження після зміни владної еліти.

Вирішення проблеми бідності в Україні потребує розробки системи комплексних науково-обґрунтованих заходів, які повинні враховувати специфіку та особливості формування та поширення бідності, причини її виникнення. Головний спосіб боротьби з бідністю – це підвищення рівня життя, це надання громадянам можливості гідно працювати, підвищувати свій рівень добробуту.

ВИСНОВКИ

Бідність — неможливість підтримувати мінімальний рівень споживання, що визначається на основі фізіологічних, соціальних і культурно зумовлених нормативів. Відмінність у цих визначеннях, по суті, полягає в тому, що за першим бідними вважаються всі, хто живе нижче за певний фактичний середній стандарт суспільства, а за другим — лише ті, хто живе нижче за визначений суспільством мінімальний рівень. Згідно з міжнародними стандартами визначають такі види бідності: ендемічна, локальна, хронічна, епізодична.

Найуживанішими статистичними характеристиками бідності є її рівень і глибина. Показник рівня бідності відбиває поширеність бідності, але не дає інформації про ступінь зубожіння певних груп населення. Адже вони можуть або жити у злиднях, або, навпаки, їхні доходи наблизатимуться до межі бідності. Для визначення розбіжності між доходами бідних і межею бідності застосовують такий показник, як глибина бідності.

Можна виділити декілька основних наслідків від збільшення масштабів і глибини бідності, які безпосередньо вплинуть на динаміку економічного розвитку України, рівень її конкурентоспроможності в глобальному економічному середовищі, і таким чином - на ієрархічне положення національної економіки в системі мікрোগосподарських зв'язків. Існують демографічні наслідки посилення бідності, соціальні прояви бідності, економічні наслідки розповсюдження бідності. Враховуючи комплексність дії і економічний масштаб наслідків зростання бідності в Україні, її слід розглядати як безпосередню загрозу національному розвитку і положенню країни на світовій економічній арені.

У 2011 році сукупні доходи домогосподарств склали 3853,9 гривень, що на 1,1% більше, ніж у 2010 р. У 2012 році доходи склали 4144,5 гривень, що на 7,5% більше, ніж у попередньому та на 19% більше, ніж у 2010 р. Станом на

2013 рік сукупні доходи становили 4470,5 гривень, що перевищувало показник попереднього року на 7,9% та на 28,4% - показник 2010 року. У 2014 році доходи домогосподарств склали 4563,3 гривень, що на 2,1%, ніж у попередньому та на 31% більше, ніж у 2010 році. Станом на 2015 рік сукупні доходи становили 5231,7 гривень, що на 14,6% більше, ніж у попередньому та на 50,3% більше, ніж у 2010 році. У 2016 році доходи домогосподарств становили 6238,8 гривень, що перевищувало показник попереднього року на 19,2% та на 79,2% - показник 2010 року. Отже, можна зробити висновок, сукупні доходи домогосподарств збільшувались із року в рік. З 2010 року до 2016 зберігалася тенденція росту.

Частки оплати праці, доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості, доходів від продажу сільськогосподарської продукції, пенсії, стипендії, соціальної допомоги, наданих готівкою, вартості спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель, пільг безготівкових на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку та інших надходжень зменшились станом на 2017 рік у порівнянні з 2010. А частки грошової допомоги від родичів, інших осіб та інших грошових доходів та пільг та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива зросли.

У 2011 році сукупні витрати домогосподарств склали 3458,0 гривень, що на 12,3% більше, ніж у 2010 р. У 2012 році витрати склали 3592,1 гривень, що на 3,9% більше, ніж у попередньому та на 16,9% більше, ніж у 2010 р. Станом на 2013 рік сукупні витрати становили 3820,3 гривень, що перевищувало показник попереднього року на 6,4 % та на 24,3% - показник 2010 року. У 2014 році витрати домогосподарств склали 4048,9 гривень, що на 6 %, ніж у попередньому та на 31,7% більше, ніж у 2010 році. Станом на 2015 рік сукупні витрати становили 4952,0 гривень, що на 22,3 % більше, ніж у попередньому та на 61,1 % більше, ніж у 2010 році. У 2016 році витрати домогосподарств становили 5720,4 гривень, що перевищувало показник попереднього року на

15,5 % та на 86,1 % - показник 2010 року. Найбільша частка належить витратам на споживання, проте необхідно відзначити загальну тенденцію до її зростання й відповідного зменшення питомої ваги неспоживчих сукупних витрат.

Чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму за даними Таблиці 2.3 у 2016 році, порівняно з 2010 значно зменшилася. Але якщо розглядати фактичний прожитковий мінімум, то станом на 2016 рік 51,1% населення України опинилися нижче його ланки.

Чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими фактичного прожиткового мінімуму характеризує рівень бідності у країні.

Отже, у 2014 році рівень бідності в Україні становив 16,7%. У 2015 – 51,9%, що на 35,2% більше, ніж у попередньому. Та у 2016 році рівень бідності становив 51,1 %. Із цього випливає висновок, що більше половини населення країни мають доходи нижчі прожиткового мінімуму.

Значення коефіцієнта Джині приймає значення в межах 0,14-0,22. Це вказує на те, що існує відносна нерівність між середньодушовими доходами домогосподарств України, але вона не є досить високою. Певної тенденції в змінах значень показника не спостерігається.

Розв'язання проблеми передбачається за такими напрямками: відновлення виробництва та стимулювання економічного зростання; сприяння зайнятості населення та розвитку ринку праці; удосконалення механізму оплати праці та соціального діалогу як основних чинників створення умов для гідної праці; розвиток системи соціального страхування; удосконалення пенсійної системи; реформування системи соціального захисту; соціальна підтримка сімей, дітей та молоді; поліпшення медичного обслуговування населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельниченко О. А. Підвищення рівня та якості життя населення: механізм державного регулювання : [монографія] / О. А. Мельниченко. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ „Магістр”, 2008. – 232 с.
2. Ситуація з бідністю в Україні та регіонах погіршуються // Режим доступу: http://www.socialpolicy.in.ua/ua/index.html?_m=pulications&_t=rec&id=12175.
3. Закон України „Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати” // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - №4. – с.19.
4. Доклад о человеческом развитии 2015 год: Труд во имя человеческого развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr15_standalone_overview_ru.pdf.
5. Лібанова Е. М. Доходи населення і соціальна політика / Е. М. Лібанова // Перехідна економіка. – К. : Вища школа, 2003. – 591 с.
6. Експрес-випуск Держкомстату України „Розподіл кількості працівників за розмірами заробітної плати. нарахованої за вересень 2010 року”, від 17.11.2010 № 273.
7. Закон України „Про прожитковий мінімум” (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2012. -№12. – С.110.
8. Закон України „Про державну програму економічного та соціального розвитку на 2015 рік” // Відомості Верховної Ради України. – 2014. - №33. – с.470.
9. Бідність, податки та економічне зростання / Архангельський Ю. // Економіка України. – 2006. – №5 – с.63-71
10. Боротьба із бідністю: Нові кроки уряду / Андрусенко М. // Вісн. Пенс. Фонду України – 2007. – №3 – с.11

11. Якість життя: теорія і практика соціальної економіки. Збірник доповідей Міжнародної практичної конференції –Белгород:БелТГАСМ; М.: Мобілізація та розвитку: – 2002. – з. 20–32;
12. Подолання бідності в контексті локалізації цілей розвитку тисячоліття в Україні / Садова У., Андрусишин М. // Регіон. Економіка. – 2006. – №3 – с. 21-31
13. Проблема бідності України / Блінов А., Сидорова А. // Економіст. – 2016. – №6 – з. 62-67
14. Про співвідношення категорій “запобігання бідності” та “подолання бідності” в межах державної політики боротьби із бідністю / Мельниченко О.А. // Актуальні проблеми державного управління. – Х.: 2015. – №2 – с. 339-347
15. Феномен бідності та шляхи її подолання в Україні / Лозинська О.Б. // Зовн. Торг.: право та економіка. – 2016. – № 1 – с. 12-15
16. Яновська Н.Б. Межа бідності. Популярна економічна енциклопедія – До.: ВАТ «Снісей Груп», 2005 р. – с. 375.
17. Сидорчук І. Б. Критерії бідності і показники її визначення / І. Б. Сидорчук // Учені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Географія. – 2009. – Т. 22 (61), № 2. – С. 260–271.
18. Стратегії подолання бідності в Україні / С. Задорожна // Проблеми і перспективи економіки та управління. - 2016. - № 3. - С. 20-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prpu_2016_3_5
19. Фаріон М. М. Диференціація доходів населення України: сучасні реалії / М. М. Фаріон // Наука й економіка. - 2014. - Вип. 3. - С. 255-261. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nie_2014_3_39

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура сукупних доходів домогосподарств

Таблиця А.1

	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹	2017 ¹
Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	3481,0	3853,9	4144,5	4470,5	4563,3	5231,7	6238,8	8165,2
Структура сукупних ресурсів домогосподарств	відсотків							
Грошові доходи	89,1	88,9	91,0	90,8	91,2	89,4	86,0	87,5
- оплата праці	47,6	48,9	50,8	50,6	48,8	47,2	46,7	52,4
- доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	6,1	4,6	4,1	4,1	5,2	5,5	5,2	4,4
- доходи від продажу сільськогосподарської продукції	3,4	3,1	2,8	2,8	3,2	3,4	2,9	3,0
- пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою	25,8	25,5	27,1	27,1	27,0	25,2	23,1	20,2
- грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	6,2	6,8	6,2	6,2	7,0	8,1	8,1	7,5
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель	5,0	4,8	3,8	3,9	4,6	5,1	4,8	4,0
Пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива	0,6	0,6	0,6	0,4	0,4	1,3	4,7	4,7
Пільги безготівкові на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Інші надходження	4,8	5,2	4,1	4,4	3,4	3,8	4,1	3,4

¹ Без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

Додаток Б
Структурні зрушення сукупних доходів домогосподарств 2017 року
до 2010 року

Таблиця Б.1

	2010	2017	Структурні зрушення
Грошові доходи	89,1	87,5	-1,6
- оплата праці	47,6	52,4	4,8
- доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	6,1	4,4	-1,7
- доходи від продажу сільськогосподарської продукції	3,4	3,0	-0,4
- пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою	25,8	20,2	-5,6
- грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	6,2	7,5	1,3
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель	5,0	4,0	-1
Пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива	0,6	4,7	4,1
Пільги безготівкові на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку	0,5	0,4	-0,1
Інші надходження	4,8	3,4	-1,4

Додаток В

Структура сукупних витрат домогосподарств України

Таблиця В.1

	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹	2017 ¹
Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	3073,3	3458,0	3592,1	3820,3	4048,9	4952,0	5720,4	7139,4
Структура сукупних витрат домогосподарств	відсотків							
Споживчі сукупні витрати	89,9	90,1	90,8	90,2	91,6	92,9	93,2	92,9
продукти харчування та безалкогольні напої	51,6	51,3	50,1	50,1	51,9	53,1	49,8	47,9
алкогольні напої, тютюнові вироби	3,4	3,4	3,5	3,5	3,4	3,3	2,9	3,1
непродовольчі товари та послуги	34,9	35,4	37,2	36,6	36,3	36,5	40,5	41,9
в тому числі								
одяг і взуття	6,0	5,7	6,1	5,9	6,0	5,7	5,6	5,5
житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	9,2	9,6	9,9	9,5	9,4	11,7	16,0	17,0
предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	2,3	2,2	2,3	2,3	2,3	2,0	1,7	2,0
охорона здоров'я	3,2	3,2	3,4	3,4	3,6	3,7	4,2	3,8
транспорт	3,7	4,0	4,3	4,3	4,3	3,7	3,6	3,7
зв'язок	2,7	2,6	2,8	2,8	2,8	2,4	2,3	2,4
відпочинок і культура	1,8	1,9	2,0	2,1	1,8	1,5	1,4	1,6
освіта	1,3	1,3	1,3	1,2	1,1	1,1	1,0	1,1
ресторани та готелі	2,4	2,5	2,5	2,5	2,3	2,0	2,2	2,3
різні товари і послуги	2,3	2,4	2,6	2,6	2,7	2,7	2,5	2,5
Неспоживчі сукупні витрати	10,1	9,9	9,2	9,8	8,4	7,1	6,8	7,1
<i>Довідково: оплата житла, комунальних продуктів та послуг</i>	7,6	8,0	8,3	8,0	8,1	10,2	14,7	15,4

Додаток Г

Рис.Г.1 Споживчі сукупні витрати

Рис. Г.2 Неспоживчі сукупні витрати

Додаток Д
Диференціація життєвого рівня населення

Таблиця Д.1

	2010	2011	2012	2013	2014 ²	2015 ²	2016 ²	2017 ²
Чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму:								
млн. осіб	3,6	3,2	3,8	3,5	3,2	2,5	1,5	0,9
у відсотках до загальної чисельності населення	8,6	7,8	9,0	8,3	8,6	6,4	3,8	2,4
Чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими фактичного прожиткового мінімуму:								
млн. осіб	...	...	...	...	6,3	20,2	19,8	13,5
у відсотках до загальної чисельності населення	...	...	...	...	16,7	51,9	51,1	34,9
<u>Довідково:</u>								
середньорічний розмір законодавчо встановленого прожиткового мінімуму (у середньому на одну особу в місяць, грн)	843,2	914,1	1042,4	1113,7	1176,0	1227,3	1388,1	1603,7
середньорічний розмір фактичного прожиткового мінімуму (у середньому на одну особу в місяць, грн)	...	...	...	...	1357,6	2257,0	2646,4	2941,5
Квінтильний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення, разів	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Квінтильний коефіцієнт фондів (по загальних доходах), разів	3,5	3,4	3,2	3,3	3,1	3,2	3,0	3,3

² Без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

Додаток Е
Співвідношення мінімальної заробітної плати та прожиткового
мінімуму

Таблиця Е.1

Рік	Мінімальна заробітна плата одного працівника		Прожитковий мінімум, грн	Співвідношення прожиткового мінімуму, %
	грн.	темп зростання до відповідного періоду попереднього року, %		
2004	237	128,1	362	90,45
2005	310	130,8	423	73,28
2006	375	120,96	465	80,64
2007	460	122,66	492	93,49
2008	605	131,52	592	102,19
2009	744	122,97	695	107,05
2010	922	123,92	839	109,89
2011	1004	108,89	934	107,49
2012	1118	111,35	1095	102,1
2013	1147	102,59	1108	103,51
2014	1218	108,94	1176	103,57
2015	1378	113,14	1227	104,34
2016	1600	116,11	1388	113,12
2017	3200	200,00	1700	122,48

Додаток Ж

Допоміжні дані для розрахунку коефіцієнта Джині

Таблиця Ж.1

Дані 2010 року

	Середина інтервалу, X	Частота , d	Кумулятивна частота, Sd	X*d	D	SD	d, коефіцієнт	d*SD	d*D
до 480,0	300	0,7	0,7	210	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00
480–840,0	660	8	8,7	5280	0,04	0,04	0,08	0,00	0,00
840–1200,0	1020	26	34,7	26520	0,18	0,22	0,26	0,06	0,05
1200– 1560,0	1380	27	61,7	37260	0,26	0,48	0,27	0,13	0,07
1560– 1920,0	1740	16,4	78,1	28536	0,20	0,68	0,16	0,11	0,03
1920– 2280,0	2100	21,9	100	45990	0,32	1,00	0,22	0,22	0,07
Сума		100		143796	1		1	0,522	0,223

Таблиця Ж.2

Дані 2011 року

	Середина інтервалу, X	Частота, d	Кумулятивна частота, Sd	X*d	D	SD	d, коефіцієнт	d*SD	d*D
до 480,0	300	0,2	0,2	60	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
480–840,0	660	5	5,2	3300	0,02	0,02	0,05	0,00	0,00
840–1200,0	1020	18,7	23,9	19074	0,12	0,14	0,19	0,03	0,02
1200– 1560,0	1380	26,7	50,6	36846	0,24	0,38	0,27	0,10	0,06
1560– 1920,0	1740	20	70,6	34800	0,22	0,60	0,20	0,12	0,04
1920– 2280,0	2100	29,4	100	61740	0,40	1,00	0,29	0,29	0,12
Сума		100		155820	1		1	0,544	0,248

Таблиця Ж.3

Дані 2012 року

	Середина інтервалу, X	Частота, d	Кумулятивна частота, Sd	X*d	D	SD	d, коефіцієнт	d*SD	d*D
до 480,0	300	0,3	0,3	90	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
480–840,0	660	3,1	3,4	2046	0,01	0,01	0,03	0,00	0,00
840–1200,0	1020	12,9	16,3	13158	0,07	0,08	0,13	0,01	0,01
1200–1560,0	1380	23,9	40,2	32982	0,18	0,26	0,24	0,06	0,04
1560–1920,0	1740	21,1	61,3	36714	0,20	0,45	0,21	0,10	0,04
1920–2280,0	2100	14,4	75,7	30240	0,16	0,61	0,14	0,09	0,02
2280–2640,0	2460	9,4	85,1	23124	0,12	0,74	0,09	0,07	0,01
2640–3000,0	2820	5,6	90,7	15792	0,08	0,82	0,06	0,05	0,00
3000–3360,0	3180	3	93,7	9540	0,05	0,87	0,03	0,03	0,00
3360–3720,0	3540	2,2	95,9	7788	0,04	0,91	0,02	0,02	0,00
понад 3720,0	3900	4,1	100	15990	0,09	1,00	0,04	0,04	0,00
Сума		100		187464	1		1	0,45934	0,138

Таблиця Ж.4

Дані 2013 року

	Середина інтервалу, X	Частота, d	Кумулятивна частота, Sd	X*d	D	SD	d, коефіцієнт	d*SD	d*D
до 480,0	300	0,1	0,1	30	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
480–840,0	660	2,3	2,4	1518	0,01	0,01	0,02	0,00	0,00
840–1200,0	1020	9,1	11,5	9282	0,05	0,05	0,09	0,00	0,00
1200–1560,0	1380	21,3	32,8	29394	0,15	0,20	0,21	0,04	0,03
1560–1920,0	1740	22,1	54,9	38454	0,19	0,40	0,22	0,09	0,04
1920–2280,0	2100	16,6	71,5	34860	0,18	0,57	0,17	0,09	0,03
2280–2640,0	2460	10,4	81,9	25584	0,13	0,70	0,10	0,07	0,01
2640–3000,0	2820	6,7	88,6	18894	0,10	0,80	0,07	0,05	0,01
3000–3360,0	3180	4,3	92,9	13674	0,07	0,86	0,04	0,04	0,00
3360–3720,0	3540	2	94,9	7080	0,04	0,90	0,02	0,02	0,00
понад 3720,0	3900	5,1	100	19890	0,10	1,00	0,05	0,05	0,01
Сума		100		198660	1		1	0,46295	0,136

Таблиця Ж.5

Дані 2014 року

	Середина інтервалу, X	Частота, d	Кумулятивна частота, Sd	X*d	D	SD	d, коефіцієнт	d*SD	d*D
до 1920,0	1740	51,7	51,7	89958	0,41	0,41	0,52	0,21	0,21
1920–2280,0	2100	16,5	68,2	34650	0,16	0,57	0,17	0,09	0,03
2280–2640,0	2460	11,7	79,9	28782	0,13	0,70	0,12	0,08	0,02
2640–3000,0	2820	7,8	87,7	21996	0,10	0,80	0,08	0,06	0,01
3000–3360,0	3180	4,6	92,3	14628	0,07	0,87	0,05	0,04	0,00
3360–3720,0	3540	2,5	94,8	8850	0,04	0,91	0,03	0,02	0,00
3720–4080,0	3900	5,2	100	20280	0,09	1,00	0,05	0,05	0,00
Сума		100		219144	1		1	0,564939	0,2704

Таблиця Ж.6

Дані 2015 року

	Середина інтервалу, X	Частота, d	Кумулятивна частота, Sd	X*d	D	SD	d, коефіцієнт	d*SD	d*D
до 1920,0	1740	35,3	35,3	61422	0,26	0,26	0,35	0,09	0,09
1920–2280,0	2100	17,6	52,9	36960	0,15	0,41	0,18	0,07	0,03
2280–2640,0	2460	15,9	68,8	39114	0,16	0,57	0,16	0,09	0,03
2640–3000,0	2820	11,4	80,2	32148	0,13	0,71	0,11	0,08	0,02
3000–3360,0	3180	6,7	86,9	21306	0,09	0,79	0,07	0,05	0,01
3360–3720,0	3540	4,4	91,3	15576	0,06	0,86	0,04	0,04	0,00
3720–4080,0	3900	8,7	100	33930	0,14	1,00	0,09	0,09	0,01
Сума		100		240456	1		1	0,511524	0,1794

Таблиця Ж.7

Дані 2016 року

	Середина інтервалу, X	Частота, d	Кумулятивна частота, Sd	X*d	D	SD	d, коефіцієнт	d*SD	d*D
до 1920,0	1740	18,4	18,4	32016	0,12	0,12	0,18	0,02	0,02
1920–2280,0	2100	16	34,4	33600	0,12	0,24	0,16	0,04	0,02
2280–2640,0	2460	16,4	50,8	40344	0,15	0,39	0,16	0,06	0,02
2640–3000,0	2820	13,6	64,4	38352	0,14	0,53	0,14	0,07	0,02
3000–3360,0	3180	10	74,4	31800	0,12	0,64	0,10	0,06	0,01
3360–3720,0	3540	7,9	82,3	27966	0,10	0,75	0,08	0,06	0,01
3720–4080,0	3900	17,7	100	69030	0,25	1,00	0,18	0,18	0,04
Сума		100		273108	1		1	0,496019	0,1491

Таблиця Ж.8

Дані 2017 року

	Середина інтервалу, X	Частота, d	Кумулятивна частота, Sd	X*d	D	SD	d, коефіцієнт	d*SD	d*D
до 1920,0	1740	6,9	6,9	12006	0,03	0,03	0,07	0,00	0,00
1920–2280,0	2100	7,7	14,6	16170	0,05	0,08	0,08	0,01	0,00
2280–2640,0	2460	11	25,6	27060	0,08	0,16	0,11	0,02	0,01
2640–3000,0	2820	11	36,6	31020	0,09	0,24	0,11	0,03	0,01
3000–3360,0	3180	10,7	47,3	34026	0,10	0,34	0,11	0,04	0,01
3360–3720,0	3540	10,8	58,1	38232	0,11	0,45	0,11	0,05	0,01
3720–4080,0	3900	9,3	67,4	36270	0,10	0,55	0,09	0,05	0,01
4080–4440,0	4260	6,3	73,7	26838	0,08	0,62	0,06	0,04	0,00
4440–4800,0	4620	6,4	80,1	29568	0,08	0,71	0,06	0,05	0,01
4800–5160,0	4980	5,1	85,2	25398	0,07	0,78	0,05	0,04	0,00
понад 5160,0	5340	14,8	100	79032	0,22	1,00	0,15	0,15	0,03
Сума		100		355620	1		1	0,4596	0,1017

Додаток 3

Середні доходи та витрати домогосподарств України

Таблиця 3.1

Рік	Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн., х	Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн., у
2010	3481	3073,3
2011	3853,9	3458
2012	4144,5	3592,1
2013	4470,5	3820,3
2014	4563,3	4048,9
2015	5231,7	4952
2016	6238,8	5720,4
2017	8165,2	7139,4

Додаток И

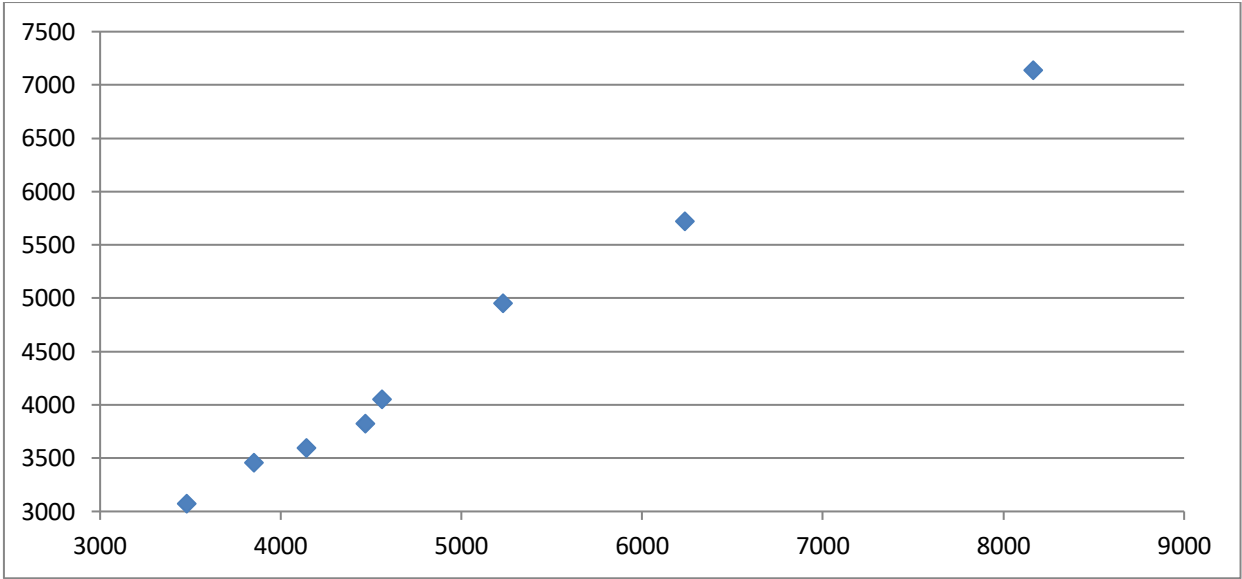

Рис. И.1 Поле кореляції.

Додаток І

Проміжкові обчислення

Таблиця І.1

	x	y	x*y	x ²
2010	3481	3073,3	10698157,3	12117361
2011	3853,9	3458	13326786,2	14852545,21
2012	4144,5	3592,1	14887458,45	17176880,25
2013	4470,5	3820,3	17078651,15	19985370,25
2014	4563,3	4048,9	18476345,37	20823706,89
2015	5231,7	4952	25907378,4	27370684,89
2016	6238,8	5720,4	35688431,52	38922625,44
2017	8165,2	7139	58291362,8	66670491,04
Сумма	40148,9	35804	194354571,2	217919665
Ср.знач	5018,613	4475,500	24294321,399	27239958,121

Додаток К

Прогнозні показники реалізації Стратегії

Показники	Роки	
	2018	2020
Рівень бідності за абсолютним критерієм для порівняння з міжнародними показниками (за методологією Світового банку), %	0,8	0,5
Рівень бідності за відносним критерієм (60 % медіанного рівня середньодушових еквівалентних доходів з використанням шкали еквівалентності Європейського Союзу: 1,0; 0,5; 0,3), %	6,6	6,5
Рівень бідності за абсолютним критерієм (витрати, нижчі від фактичного прожиткового мінімуму), %	23	15
у тому числі серед працюючих осіб, %	17	11
Рівень безробіття населення у віці 15–70 років за методологією МОТ, % економічно активного населення відповідного віку	9,2	9
Частка коштів (без урахування житлової субсидії), що доходять до 30 % найбіднішого населення у результаті виконання програм державної соціальної допомоги, %	43	47
Частка бідного населення (витрати, нижчі від фактичного прожиткового мінімуму), охопленого програмами соціальної підтримки (соціальні пільги, житлові субсидії, допомога на дітей, допомога малозабезпеченим сім'ям та інші види соціальної допомоги), %	61	65